

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Анварзода Самандар Анвар дар мавзуи: «Асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ. ш. Душанбе, 2025 сол

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Анварзода Самандар Анвар дар мавзуи: «Асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ки аз рӯи он ба шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 25 октябри соли 2024, №407/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрами мавзӯи таҳқиқ. Дар шароити рушди динамикии ҷомеаи муосир, ҷинояткорӣ ба як зухуроти печида ва мураккаб табдил ёфтааст. Дар чунин шароит, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ҳамчун абзори асосии муқовимат бо ҷинояткорӣ бояд мутобиқ ба равандҳои нави ҳуқуқӣ ва технологӣ тақмил дода шавад.

Ҷинояткорӣ ҳамчун яке аз мушкилоти доимӣ ва стратегӣ барои ҷомеаҳои муосир, бахусус дар кишварҳои дар ҳоли рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ қарордошта, ба ҳисоб меравад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо равандҳои мураккаби иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ рӯ ба рӯ аст, ҷинояткорӣ метавонад таъсири манфӣи ҷиддӣ расонад. Масалан, афзоиши ҷиноятҳои иқтисодӣ метавонад боиси паст шудани сармоягузорӣ ва кам шудани эътимоди ҷомеа ба сохторҳои давлатӣ гардад. Дар ҳамин ҳолат, ҳолати номутаносиби сатҳи ҷинояткорӣ дар як сол нисбат ба соли дигар (ба мисли солҳои 2016 то 2024) нишон медиҳад, ки ин масъала муҳими доимӣ буда, омилҳои таъсиррасон ба он метавонанд гуногун бошанд: аз вазъи иқтисодӣ, сатҳи маърифатнокии ҷомеа, то таъсири омилҳои беруна ва сиёсӣ. Ин нишондиҳандаҳо вазифаи мақомоти давлатӣ ва аъзоёни ҷомеаро ба таҳкими тадбирҳои пешгирӣ ва мубориза бо ҷинояткорӣ водор месозанд, зеро бе мубориза бо ҷинояткорӣ рушди устувори кишвар ҳалалдор мешавад. Илова бар ин, ҷинояткорӣ метавонад барои шуғли пурмахсул ва фаъолияти ҷомеа монеъ гардад, ки ин боиси афзоиши бекорӣ, паст шудани сатҳи зиндагӣ

ва баланд шудани изтироб дар байни аҳоли мегардад. Ҳамин тавр, таҳлили ҷинояткорӣ ва шинохти равандҳои ташаккули он ба давлат имкон медиҳад, ки стратегияҳои муассирро барои ҳифзи амнияти ҷомеа ва таъмини рушди муътадили ҷомеа таҳия ва амалӣ намояд.

Фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ (ФОҶ) ҳамчун як ҷузъи калидии мубориза бо ҷинояткорӣ дар сохторҳои ҳуқуқӣ ва давлатӣ нақши асосӣ дорад. Ин фаъолият, ки бо истифода аз усулҳои махсуси иттилоотӣ ва таҳлилӣ, муайян намудани шахсони гумонбар ва ҷамъовариҳои далелҳои муътамадро таъмин мекунад, барои пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ва таъмини адолати судӣ бениҳоят муҳим аст. Дар шароити муосири вазъи ҷинояткорӣ, ки бо истифода аз технологияи муосир ва роҳҳои мураккаб анҷом меёбад, иштироки мақомоти ваколатдор дар ФОҶ ва татбиқи усулҳои нав ва муассир дар ин самт, барои пешгирии ҷиноятҳо ва боздошти саривақтии гунаҳкорон нақши бузург дорад. Ин раванд бояд бо риояи қатъии меъёрҳои ҳуқуқӣ, ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва риояи принципҳои мурофиавии адолат амалӣ шавад. Аз ин ҷиҳат, таҳқиқи ҳуқуқии истифода ва танзими натиҷаҳои ФОҶ дар раванди мурофиаи ҷиноятӣ, таҳкими асосҳои ҳуқуқии он ва мутобиксозии он ба талаботҳои муосир аҳамияти амалии бузург дорад.

Маълумоти дар доираи ФОҶ ба дастамада, дар ҳолати татбиқи дуруст ва бо риояи муқаррароти ҳуқуқӣ, метавонад дар тамоми марҳилаҳои парвандаи ҷиноятӣ ҳамчун далели бозғатимод истифода гардад. Аз ин рӯ, зарур аст, ки ба такмили заминаҳои ҳуқуқӣ ва методологияи истифодаи чунин натиҷаҳо таваҷҷуҳи махсус дода шавад.

Истифодаи самараноки натиҷаҳои ФОҶ метавонад дар паст намудани сатҳи ҷинояткорӣ, беҳтар намудани вазъи ҳуқуқӣ ва устувории муҳити иҷтимоӣ нақши муассир бозад. Ин раванд танҳо дар ҳолате натиҷаи мусбат хоҳад дод, ки фаъолияти сохторҳои дахлдор ҳамоханг ва таҳти назорати доимии қонун бошад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуқтаҳои илмие, ки ба ҷимоя пешниҳод мешаванд.

Дараҷаи навгониро метавон чунин ҷамъбаст кард:

– Аввалин таҳқиқоти илмӣ дар сатҳи монографӣ дар Тоҷикистон мебошад, ки ба омӯзиши асосҳои ҳуқуқии истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ (ФОҶ) бахшида шудааст. То ин замон чунин таҳқиқоти ҳамаҷониба ва мукамал дар ин самт анҷом наёфта буд.

– Таҳқиқот мафҳуми «натиҷаҳои ФОҶ»-ро бо таърифи нав ва илмӣ муайян кардааст, ки дар қонунгузорӣ ва адабиёти ҳуқуқии кишвар дақиқ муқаррар нашудааст.

– Аввалин маротиба механизми марҳила ба марҳила-и истифодабарии натиҷаҳои ФОҶ дар ҳама марҳилаҳои мурофияи ҷиноятӣ (то оғоз, дар рафти тафтишот ва дар суд) таҳлил ва мурағбат карда шудааст.

– Бори аввал функцияи назоратии суд дар соҳаи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ бо вучуди набудани он дар матни қонун ба таври илмӣ ва мантиқӣ асоснок шудааст.

– Мушкилоти амалии истифодабарии натиҷаҳои ФОҶ (масалан, ҳуҷҷатгузорию нодуруст, риоя нашудани қонунҳо) бо таърифи ба таҷриба ва таҳлили қонунгузорию амалкунанда муайян ва гурӯҳбандӣ шудааст.

– Дар таҳқиқот тавсияҳои илмӣ ва амалии нав барои такмили қонунгузорӣ, беҳтарсозии назорат ва баланд бардоштани самаранокии истифодаи натиҷаҳои ФОҶ пешниҳод шудаанд.

Ба нуқтаҳои илмӣ таҳқиқот ҳолатҳои зеринро ворид намудан мумкин аст:

– Таърифи илмӣ натиҷаҳои ФОҶ ҳамчун маълумоте, ки дар натиҷаи ҷорабиниҳои қонунӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдор ба даст омадаанд ва барои исбот дар парвандаи ҷиноятӣ арзиш доранд.

– Муайянсозии ҳуқуқии се марҳилаи асосии истифодаи натиҷаҳои ФОҶ:

1. Дар марҳилаи то оғози парвандаи ҷиноятӣ;
2. Ҳангоми тафтишоти пешакӣ;
3. Дар марҳилаи мурофияи судӣ.

– Тафовути истифодаи натиҷаҳои ФОҶ дар марҳилаҳои гуногун ва аҳамияти он барои ташкили базаи исбот.

– Аҳамияти назоратбарии судӣ ва идоравӣ, бо нишон додани нақши роҳбарони мақомоти амаликунанда ва судяҳо дар таъмини қонуният.

– Таснифи илмӣ мушкилоти мавҷуда, ки истифодаи натиҷаҳои ФОҶ-ро душвор мегардонад (ду гурӯҳ: мушкилоти ҳуҷҷатгузорӣ ва қонунвайронкунӣ).

– Мавқеи ҳуқуқии институтҳои марбут ба истифодаи натиҷаҳои ФОҶ дар низоми муқовимат ба ҷинояткорӣ ва зарурати рушди минбаъдаи онҳо дар шароити тағйирёбии замон.

Хулоса диссертатсия як таҳқиқоти илмӣ муосир ва муфасссалест, ки навоариҳои назариявӣ ва амалии муҳим ба бор оварда, барои рушди

илми ҳуқуқ, беҳсозии амалияи мурофияи ҷиноятӣ ва пурзӯр кардани мубориза бо ҷинояткорӣ заминаи устувор фароҳам меорад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Хулоса ва тавсияҳое, ки дар натиҷаи гузаронидани ин таҳқиқот ба даст омадаанд, пурра асоснок ва бозътимод мебошанд. Онҳо на танҳо аз таҳлили амиқи қонунгузории соҳаи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ бармеоянд, балки таҷрибаи амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ низ дар онҳо инъикос ёфтааст.

Асоснокӣ дар он зоҳир мешавад, ки ҳамаи пешниҳодҳо ва хулосаҳо ба матни қонунҳо, қарорҳои судӣ ва таҷрибаи татбиқи амалии онҳо таъяс мекунанд. Ин таҳқиқот на танҳо ба назария, балки ба воқеият ва мушкилоте, ки дар қорбарии натиҷаҳои ФОҶ ба вуҷуд меоянд, равона шудааст. Масъалаҳо ва мушкилот бо далелҳо нишон дода шуда, барои ҳар кадом роҳи ҳалли ҳуқуқӣ ва амалии мувофиқ пешниҳод гардидааст.

Ғайр аз ин, тавсияҳо бо дарназардошти ниёзҳои амалӣ ва имкониятҳои татбиқи воқеии онҳо таҳия шуда, ба рушди минбаъдаи механизми ҳифзи ҳуқуқ, таъмини қонуният ва таъмини ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд равона гардидаанд.

Эътимоднокии хулосаҳо дар он аст, ки онҳо аз таҳлили далелҳои воқеӣ, таҷрибаи мавҷудаи мақомоти тафтишот ва мурофияи судӣ бармеоянд. Онҳо воқеиятро инъикос мекунанд ва барои татбиқ дар амал қомилан мувофиқанд. Ҳамин тавр, тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар ислоҳи қонунҳо, баланд бардоштани самаранокии назорати прокурорӣ ва судӣ, ва беҳтар кардани фаъолияти мақомоти амаликунандаи ФОҶ истифода шаванд.

Аз ин лиҳоз, метавон гуфт, ки хулоса ва тавсияҳои пешниҳодгардида дорои асосҳои илмӣ, амалии муътамад ва қобили истифода дар низоми ҳуқуқии амалкунанда мебошанд ва татбиқи онҳо метавонад ба беҳсозии низоми истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар мурофияи судии ҷиноятӣ мусоидат намояд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Сохтори рисолаи илмӣ Анварзода Самандар Анвар дар мавзӯи: «Асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) аз номгӯйи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқаддима, се боб, ҳашт зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт (маъхазҳо)

ва феҳристи интишороти илмӣ довталаби дараҷаи илмӣ иборат буда, ҳаҷми умумии диссертатсия 217 саҳифаро дар бар мегирад.

Дар муқаддима асоснокии интиҳоби мавзӯ шарҳ дода шуда, мушкилоте, ки дар назария ва амалияи татбиқи меъёрҳои ҳуқуқӣ оид ба асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ мавҷуданд, аз ҷониби муаллиф нишон дода шудаанд. Маҳз мушкилоти зикргардида, зарурат ва аҳаммияти омӯзиши мавзуи мазкурро таъкид менамоянд. Ҳамчунин, дар муқаддима дараҷаи таҳқиқи мавзӯ, мақсаду вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқ, марҳила, макон ва давраи таҳқиқот, навгониҳои илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастовардашуда амиқ ва равшан муайян шудаанд.

Дар боби якум муаллиф масъалаи мубрами фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ – истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар низоми ҳуқуқии кишварро таҳти таҳлили амиқи илмӣ қарор додааст. Зербоби якум ба шарҳу тавзеҳи мафҳуми «натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» бахшида шуда, муаллиф тавонистааст бо таъия ба адабиёти илмӣ, қонунгузорӣ ва таҷрибаи амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ моҳияти ин мафҳумро дар охири зербоб амиқ бо дарназардошти ҷанбаҳои илмӣ ва амалии он нишон диҳад.

Ҳамзамон, дар доираи зербоби мазкур муаллиф баъзе масъалаҳое, ки ба мафҳуми «натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ» рабт доранд, низ даст задааст. Масалан, дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон санади ягона ё алоҳидае, ки пешгирии ҷиноятҳоро танҳо тавассути фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ танзим намояд, пешбинӣ нагардидааст.

Қоидаҳое, ки ин намуди фаъолиятро танзим мекунанд, дар санадҳои гуногуни ҳуқуқӣ ҷой дода шудаанд. Ин санадҳо ба соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷамъиятӣ мансубанд ва ба таври мустақим ё ғайримустақим ба пешгирии ҷиноятҳо таъсир мерасонанд.

Аз ин сабаб, барои омӯзиши асосҳои ҳуқуқии пешгирии ҷиноятҳо дар доираи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ зарур аст, ки ҳамаи меъёрҳои марбут ба ин мавзӯ аз санадҳои гуногуни ҳуқуқӣ ҷамъоварӣ ва таҳлил карда шаванд. Ин санадҳо на танҳо ба ҳуқуқи ҷиноятӣ ва фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ, балки ба дигар бахшҳои ҳуқуқ низ дахл доранд. Самаранокии ин чораҳо аз интиҳоби дуруст ва истифодаи оқилонаи воситаҳои ҳуқуқии танзимкунанда вобаста мебошад.

Дар зербоби дуюм, раванди ташаккул ва инкишофи заминаҳои ҳуқуқии истифодаи натиҷаҳои мазкур баррасӣ гардида, таҳлили меъёрҳои қонунгузории дохилӣ ва муқоисаи он бо таҷрибаи баъзе

кишварҳои хориҷӣ нишон дода шудааст. Муаллиф ба таври асоснок муаммоҳои мавҷударо ошкор карда, роҳҳои ҳалли онро пешниҳод намуда, фикру ақидаҳои худро доир ба ҳар як масъала ифода намудааст. Масалан, ба ақидаи муаллиф, аз таърихи ташаккул ва инкишофи асосҳои ҳуқуқии истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ ва мурофияи судии ҷиноятӣ, ки дар давоми даҳсолаҳо вобаста ба фаъолияти мазкур тадриҷан такмил дода шудааст, бармеояд, ки ин раванд асосан дар гирди мукаммалнамоии қонунгузорӣ ҷиҳати **ФОҶ** ҷараён гирифта, то ин ҷониб рафта истодааст ва минбаъд низ хоҳад давом дод (саҳ. 52-53).

Тарзи таҳлили масъала, забони илмӣ, така ба санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва муносибати интиқодӣ ба нуқтаҳои баҳсбарангез нишонаи сатҳи хуби омодагии илмӣ муаллиф мебошад. Боби мазкур ҳамчун заминаи назариявӣ ва ҳуқуқии таҳқиқоти минбаъда арзиши баланд дошта, ба таҳкими таҳлилҳои амалии соҳа мусоидат мекунад.

Боби якуми рисола аз ҷиҳати илмӣ, назариявӣ ва амалӣ арзишманд мебошад. Муаллиф мавзӯро бо масъулият таҳқиқ намуда, ба таҳлили пурмазмун ва мукаммал ноил гаштааст. Мавод барои муҳаққиқони соҳаи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ муфид буда, пешниҳодҳои муаллиф қобили таваҷҷуҳ ва татбиқ дар амалия мебошанд.

Боби дуюм яке аз қисматҳои муҳимми рисолаи диссертатсионӣ ба шумор рафта, ба таҳлили ҳамаҷонибаи механизми ҳуқуқии истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар марҳилаҳои гуногуни мурофияи ҷиноятӣ бахшида шудааст. Муаллиф дар чор зербоб ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии мавзӯро мавриди таҳқиқ қарор дода, масъалаҳои калидии марбут ба мавқеи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ дар раванди мурофияи ҷиноятиро рӯшан намудааст.

Дар зербоби аввал масоили ҷамъоварии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ то оғози парвандаи ҷиноятӣ таҳлил гардида, масъалаҳои вобаста ба асоснокии истифода ва ҳифзи ҳуқуқи шахсони зери санҷиш баррасӣ шудаанд. Дар зербоби дуюм муаллиф тартиби истифодаи натиҷаҳои мазкурро дар ҷараёни тафтишоти пешакӣ бо така ба таҷрибаи амалии мақомоти тафтишотӣ таҳқиқ намудааст. Дар зербоби сеюм механизми дохил кардани чунин натиҷаҳо ҳамчун далел дар мурофияи судӣ ва масъалаи эътиборнокии онҳо баррасӣ гардидааст. Зербоби чорум ба мушкилоти мавҷуда дар заминаи танзими қонунгузорӣ ва амалияи истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-

ҷустуҷӯӣ бахшида шуда, муаллиф тавонистааст роҳҳои ҳалли онҳоро бо пешниҳоди такмили заминаи меъёрӣ-ҳуқуқӣ ироа намояд.

Муаллиф дар таҳлили худ бо таъя ба таҷрибаи ҳуқуқии миллӣ ва муқоисаи он бо таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, масъалаи муҳимми таъмини мувозинат байни манфиатҳои амниятӣ давлатӣ ва риояи ҳуқуқи озодиҳои инсонро бо равиши илмӣ ва воқеӣ инъикос намудааст. Хулоса ва пешниҳодҳои муаллиф хусусияти амалӣ дошта, метавонанд дар такмили қонунгузорӣ ва фаъолияти амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ истифода шаванд.

Ба ҳамин тартиб, боби дуюми рисолаи диссертационӣ ҷавобгӯӣ талаботи илмӣ буда, аз таҳқиқи амиқ, таҳлили танқидии мавод ва қобилияти муаллиф дар пешниҳод кардани ҳалли мушкилоти амалии ҳуқуқӣ шаҳодат медиҳад.

Аз ҷумла, ҷуноне, ки натиҷаҳои таҳқиқоти мо ва дигар мутахассисону олимони нишон медиҳанд аксари қонуншиканиҳо дар рафти ҶОҚ ва вобаста ба истифодабарии натиҷаҳои он аз сабаби надониستاني қонун ва рафтори хунукназарона содир мешаванд. Инро маълумотномаҳо, ҳисоботҳо ва хулосаҳо оид ба санҷиши вазъи риояи қонуният, тафтишҳои хизматӣ ва таҳлилу тадқиқоти аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидашуда, инчунин, маводи парвандаҳои ҷиноятӣ аз тарафи прокуратура ва суд ба тафтишоти иловагӣ баргардонидашуда, муҳтавои шикоятҳои кассатсионӣ ва назоратӣ, пешниҳодҳои прокуророн ва таъинотҳои судҳо, ва дигар манбаҳо тасдиқ мекунанд (саҳ. 140).

Дар боби сеюми рисола масъалаи таҳкими низоми назорат вобаста ба истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мавриди таҳлили амиқ қарор гирифтааст. Муаллиф ду самти асосии назорат – назоратбарии идоравӣ ва назорати прокурориро баррасӣ намуда, нуқтаҳои қавӣ ва заифӣ ҳар кадомро нишон додааст.

Қисмати аввал ба назоратбарии дохилии мақомоти амалкунандаи ҶОҚ бахшида шуда, нишон дода мешавад, ки чунин назорат, ки асосан аз ҷониби ҳуди роҳбарони сохторҳо амалӣ мегардад, хусусияти худназоратӣ дошта, дар шароити махфият эҳтимоли поймолшавии қонунро зиёд мекунад. Масалан, хусусияти хоси фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ки дар низоми махфӣ ва пӯшида инъикос мегардад барои назорати прокурорӣ ва назоратбарии судӣ мушкилӣ ҷиҳати дастрасии ҳуҷжатҳои оперативӣ ва маълумотҳо вобаста ба ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ба миён меорад. Мақомоти суд ва прокуратура ҳангоми

амалҳои пешбиникардашудаи қонунгузори соҳавӣ оид ба дастрас кардани ҳуҷҷату маълумоти оперативии мазкур на дар ҳама ҳолатҳо натиҷаҳои дилхоҳ ноил мегарданд, зеро мақомоти амаликунандаи ҶОҚ манфиати идоравиро дастгирӣ карда метавонад асоснок ё бе асоси қофӣ ба ҳадафи онҳо мамоният гузорад. Дар ҳолати пешбиниамудаи қонунгузори соҳавӣ, ҳадди назорати прокурорӣ ва назоратбарии судӣ ба прокуратура (прокурор) ва суд (судя) маҳдудият муқаррар менамояд ва назоратбарии идоравӣ ба он қисми фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ назоратнашударо (аз ҷониби прокурору судя) паҳн мегардад ва онро пурра дар бар мегирад (саҳ. 160-161).

Қисмати дуюм фаъолияти назорати прокурориро таҳлил мекунад, ки тавассути назорати қонуният дар истифодаи натиҷаҳои ҶОҚ дар раванди муҳофизаи ҷиноятӣ сурат мегирад. Муаллиф таъкид мекунад, ки маҳз назорати прокурорӣ бояд камбудии назорати идоравиро то андозае ҷуброн намояд. Ҷунонҷӣ, яке аз масъалаҳои муҳим ва баҳснок дар самти истифодабарии натиҷаҳои ҶОҚ ҳангоми муҳофизаи судӣ ин ҷавобгӯ будани онҳо ба талаботи принсипи қонуният мебошад. ҶОҚ дар 17 намуни ҷорабиниҳои пешбиниамудаи м. 6 Қонуни ҶОҚ амалӣ мегардад. Гузаронидани ҶОҚ бо дарназардошти қоидаҳои тактикӣ ва ҳадафҳои он бо масъалаи маҳдудияти ҳуқуқҳои конституционии инсону шаҳрванд дучор мегардад. (саҳ. 111).

Дар натиҷа, хулоса бар он аст, ки барои таъмини риояи қонун ва ҳифзи ҳуқуқ манфиатҳои шаҳрвандон, зарурати таҳкими ҳамохангии байни назоратбарии идоравӣ, прокурорӣ ва судӣ вуҷуд дорад.

Хулоса аз 12 банди аҳамияти назариявидошта ва 6 банди ба такмили қонунгузорӣ равонашуда иборат мебошад.

Дар хулосаи таҳқиқоти мазкур бо дарназардошти таҳлили ҳамҷониба ва муқоисавии масъалаҳои асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, зарурати такмили қонунгузори оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва муҳофизаи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод шудааст. Дар хулоса пешниҳодҳои мушаххас ҷиҳати беҳтар намудани асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ пешниҳод гардидаанд. Хулосаҳои таҳқиқот заминаи назариявӣро амалиро барои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фароҳам оварда ва ба беҳтар шудани сатҳи амнияти ҷамъият ва давлат мусоидат намуда метавонанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Натиҷаҳои диссертатсия дар доираи танзими ҳуқуқии истифодаи

натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дорои аҳамияти назарраси илмӣ мебошанд. Муаллиф мафҳум ва асосҳои ҳуқуқии истифодаи чунин натиҷаҳо ро таҳлил намуда, механизми истифодаи онҳо ро дар мувофиқаи ҷиноятӣ ба таври муфассал ва систематикӣ пешниҳод кардааст. Ин тадқиқот навоҳарӣ ва таҷдиди назарияҳои амалкунандаро дар самти ҳуқуқ ва криминология дар бар гирифта, барои рушди илмҳои ҳуқуқӣ ва тақмили фанни муосири ҳуқуқшиносӣ мусоидат менамояд.

Аҳамияти амалии рисола дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои корҳои илмӣ-амалӣ дар диссертатсия барои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва судяҳо манфиатбахш мебошанд. Механизмҳои пешниҳодшуда дар самти ҷамъоварӣ, истифода ва назорати натиҷаҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ба баланд бардоштани самаранокии мувофиқаҳои судӣ ва тафтиши парвандаҳои ҷиноятӣ кӯмак мерасонанд. Ҳамчунин, тавсияҳои амалӣ барои беҳтар намудани низоми назоратӣ ва риояи қонунҳо дар самти истифодаи чунин маълумотҳо арзиши бузург доранд.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он ифода мегардад, ки он метавонад боиси кам шудани хароҷоти молиявӣ дар раванди мувофиқаҳои ҷиноятӣ ва тафтиши парвандаҳо гардад. Истифодаи дурусти натиҷаҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ имкон медиҳад, ки раванди коркарди маводҳо сари вақт ва бо кам шудани талафоти иқтисодӣ анҷом шавад. Ин дар навбати худ ба беҳтаршавии самаранокии истифодаи захираҳои молиявӣ ва техникаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ таъсир мерасонад.

Аҳамияти иҷтимоии диссертатсия дар таҳкими низоми адлия ва ҳифзи ҳуқуқи шаҳрвандон нақши муассир дорад. Бо таъмин намудани истифодаи дуруст ва қонунӣ аз натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, эътимод ва шаффофияти низоми судӣ афзоиш меёбад, ки ин ба оромиву суботи иҷтимоӣ мусоидат менамояд. Ин тадқиқот инчунин боиси ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсонӣ гардида, ҳамзамон барои пешгирии ҷинояткорӣ ва таъмини адолати иҷтимоӣ заминаи қавӣ мегузорад.

Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои диссертатсия барои омӯзгорон ва муҳаққиқон манбаи бозътимод ва арзишманд буда, барои тақмили таълим ва таҳқиқоти илмӣ дар соҳаи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, криминалистика, ҳуқуқи ҷиноятӣ ва мувофиқаи ҷиноятӣ заминаи устувор мегузорад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Нуктаҳои асосии назариявӣ ва амалии ба ҳимоя пешниҳодшудаи муаллиф дар 6

мақолаи илмӣ, ки аз он 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расонида шудаанд, инъикос гардидааст.

Шумораи маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Диссертатсияи Анварзода Самандар Анвар ба талаботи бандҳои 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд. Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи нафгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоди тавсияҳои амалие, ки ба ҳимояи пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмию амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Бо вучуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар рисолаи мазкур баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои омӯрӣ, имлои грамматикӣ ҷой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Рисола ба таҳлили назариявӣ таъя мекунад, аммо маълумотҳо ва ҳолатҳои мушаххаси амалии истифодабарии натиҷаҳои ФОҶ дар парвандаҳои воқеӣ (бе зикри ному рақам) намоиш дода нашудаанд. Таъмини рисола бо ҷунин мисолҳо муҳтавои онро бойтар ва воқеъбинтар менамуд.

2. Тавсияҳои пешниҳодшуда дар охир аксаран умумӣ ва маъмулӣ мебошанд, масалан «такмили қонунгузорӣ» ё «боло бурдани назорат». Онҳо бояд бо роҳи аниқ – тағйири моддаҳои муайян ё пешниҳод ба қонунгузор таъкид мегардиданд.

3. Гарчанде, ки дар бораи назорати дохилӣ ё идоравии ФОҶ суҳан меравад, аммо сохтори ташкилии мақомоти амаликунандаи ФОҶ ва

таъсири он ба кафолати қонуният таҳлил нашудааст.

Эродҳо ва камбудиҳои зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳаммияти назариявӣю амалии диссертатсияи макурро коста намекунанд ва ба мухтавои кор таъсири манфии зиёд намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Анварзода Самандар Анвар дар мавзӯи «Асосҳои ҳуқуқии танзимкунандаи истифодабарии натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.12 – Криминалистика; фаъолияти судӣ-экспертӣ; фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
сардори кафедраи фанҳои ҳуқуқии
Мактаби Олии Кумитаи давлатии амнияти миллии
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Салимов Б.А.

Суроға: 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, ноҳияи, Сино, кӯчаи А.Ҷомӣ, б.10/2, х.47
Тел: (+992) 918-65-34-27 E-mail: salimov.romish@bk.ru

Имзои Салимов Б.А.-ро тасдиқ мекунам:
Сардори шуъбаи кадрҳои Мактаби олии
КДАМ Ҷумҳурии Тоҷикистон капитан

Суроға: 734018, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯч. Н.Қарабоев, 54/2
Тел. (+992 237) 233-55-19
E-mail: maktabi_oli24@mail.ru

Каримов

«21» 08 2025 сол.